

AKTYWNOŚĆ REPUBLIKI BIAŁORUŚ NA RZECZ ROZWIĄZANIA KONFLIKTU WE WSCHODNIEJ UKRAINIE

Filip Urbański

14 LIPCA 2019

Źródło: <http://ine.org.pl/aktywnosc-republiki-bialorus-na-rzecz-rozwiazania-konfliktu-we-wschodniej-ukrainie/>

Wydarzenia na Ukrainie rozgrywające się od listopada 2013 do lutego 2014 r. mimo pozornie wewnętrznego charakteru miały istotny wpływ dla układu sił w Europie środkowo-wschodniej. Obalenie prorosyjskiego prezydenta Wiktora Janukowycza przez masowy ruch „majdanu” miało dla Ukrainy zwiastować przyjęcie kursu proeuropejskiego wyrażającego się głębokimi zmianami pozwalającymi w przyszłości na integrację ze strukturami euroatlantyckimi. Wydarzenia kolejnych miesięcy postawiły pod znakiem zapytania nie tylko perspektywę szybkiego rozpoczęcia reformowania państwa, ale także kwestie tak fundamentalne jak jego niepodległość czy integralność terytorialna. W marcu 2014 r. na skutek działań wspieranych przez wojska rosyjskie separatystów doszło do aneksji Autonomicznej Republiki Krymu oraz miasta wydzielonego Sewastopol w skład Federacji Rosyjskiej. Równoległe rozpoczęły się akcje separatystów w obwodach ługańskim i donieckim, które w krótkim czasie przerodziły się w otwarty konflikt zbrojny z aktywnym udziałem Federacji Rosyjskiej [Menkiszak i Szeptycki 2013/2014: 236-248, Balcerowicz 2014/2015: 130-136, Szeptycki 2014/2015: 237-248].

Społeczność międzynarodowa reagowała na omawiane wydarzenia w sposób zależny od interesów determinujących zachowanie poszczególnych państw czy ich bloków. Większość państw europejskich kategorycznie sprzeciwiła się jawnemu pogwałceniu prawa międzynarodowego jakim była aneksja części terytorium niepodległego państwa. Zaistniała sytuacja stała się szczególnie problematyczna dla Białorusi będącej sąsiadem obu stron konfliktu – Ukrainy i Federacji Rosyjskiej. Władze w Mińsku stanęły przed dylematem: czy poprzeć jednoznacznie którąś ze stron jednocześnie pogarszając stosunki z drugim partnerem czy też umiejętnie balansować starając się zabezpieczyć własne interesy. Wybrano drugie rozwiązanie z czasem wzbogacając politykę niezaangażowania w konflikt o aktywność na rzecz pokojowego uregulowania kryzysu.

Celem artykułu jest wszechstronna prezentacja aktywności białoruskiej dyplomacji w procesie pokojowym na rzecz rozwiązania konfliktu w obwodach donieckim i ługańskim. Prezentowany temat nie stanowił jeszcze przedmiotu poważnych badań naukowych, jednak ze względu na implikacje dla sytuacji politycznej w Europie Wschodniej z całą pewnością na takowe zasługuje. Zdaniem autora, rządzona od 1994 r. przez Alaksandra Łukaszenkę, Republika Białoruś angażując się w deeskalację konfliktu w regionie dąży do realizacji własnych interesów polegających na przewyciężeniu izolacji międzynarodowej podyktowanej nieprzestrzeganiem przyjętych w Europie politycznych norm i wartości. Postawa władz Białorusi pozostającej w silnych związkach politycznych,

gospodarczych i wojskowych z Federacją Rosyjską, będącą de facto stroną konfliktu na Ukrainie, nie wpisuje się w schematyczny podział Europy zakładający podporządkowanie tego państwa Moskwie. Koncepcja stworzenia warunków dla rozwiązania konfliktu ukraińskiego była nie tyle oryginalnym pomysłem Mińska, co koncepcją korzystną dla stron konfliktu doceniających możliwość konstruktywnego zaangażowania Białorusi.

Podstawę analizy stanowią opracowania naukowe dotyczące białoruskiej polityki zagranicznej oraz sytuacji w regionie, oficjalne stanowiska stron oraz publikacje prasowe. Artykuł rozpoczyna prezentacja uwarunkowań polityki zagranicznej Republiki Białoruś oraz zakresu interesów, które mogą zostać zrealizowane poprzez zaangażowanie na rzecz rozwiązania konfliktu. Następnie autor zamierza dokonać prezentacji metod i środków zmierzających do realizacji celów polityki białoruskiej. Zakończenie referatu zawierać będzie prognozę możliwego rozwoju sytuacji.

1. Uwarunkowania polityki Republiki Białoruś wobec konfliktu na wschodniej Ukrainie

Prezentując uwarunkowania polityki białoruskiej wobec konfliktu na Ukrainie autor posłuży się klasycznym schematem zaproponowanym w nauce o stosunkach międzynarodowych przez Ryszarda Ziębę [Zięba 2009: 20].

Pod względem liczby ludności i obszaru Białoruś należy sklasyfikować jako państwo średniej wielkości. Potencjał gospodarczy, ze względu na odziedziczoną po ZSRR strukturę gospodarki z dominującą rolą państwa, brakiem rozwiniętej własności prywatnej, a także determinowany przez czynniki obiektywne takie jak np. brak złóż surowców naturalnych nie pozwala na efektywny rozwój w tej dziedzinie. Mimo to przez ostatnich dwadzieścia lat udawało się utrzymać dodatni wzrost PKB [Kłysiński 2016 (online)]. Pierwsze poważne symptomy kryzysu odnotowano na początku 2014 r. [Bakunowicz 2016 (online)]. Co istotne dla omawianego tematu gospodarka białoruska pozostaje w znacznym stopniu powiązana z rosyjską i ukraińską. W 2015 r. Rosja była dostarczycielem 56,6% importowanych oraz odbiorcą 38,9% eksportowanych towarów, Ukraina zaś odpowiednio 3,1% oraz 9,4% [źródło 1 2016 (online)].

Podstawowym dokumentem określającym zasady i cele polityki zagranicznej są zatwierdzone przez prezydenta w 2005 r. „Podstawowe założenia wewnętrznej i zagranicznej polityki Republiki Białoruś” [Закон Республики Беларусь от 14 ноября 2005 г... 2016 (online)]. W zakresie polityki zagranicznej Białoruś kieruje się poszanowaniem prawa międzynarodowego oraz deklaruje wolę wszechstronnego rozwijania

stosunków ze wszystkimi państwami. Strategicznymi celami państwa są: ochrona suwerenności państwowej i integralności terytorialnej oraz praw, wolności i interesów prawych obywateli, a także ochrona interesów społeczeństwa i państwa.

Republika Białoruś utrzymuje stosunki dyplomatyczne zarówno z Ukrainą jak i Federacją Rosyjską. Stosunki z Ukrainą zostały nawiązane w grudniu 1991 r., oba państwa zawarły 17 lipca 1995 r. „Traktat o przyjaźni, dobrosąsiedztwie i współpracy”, który wszedł w życie w sierpniu 1997 r. [Kapuśniak 2009: 202-203]. 12 maja 1997 r. zawarto „Traktat o granicy państwowej”, jego wejście w życie nastąpiło po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych 18 czerwca 2013 r. [Республика Беларусь и... 2016 (online)]. Oba państwa utrzymywały ożywione kontakty aż do wydarzeń z przełomu 2004 i 2005 r. nazwanych „pomarańczową rewolucją”. Władze białoruskie alergicznie zareagowały na antyrządowe protesty obawiając się możliwość zaistnienia podobnych w swoim kraju [Mironowicz 2011: 200-201]. Kolejne lata przyniosły stopniowe polepszenie wzajemnych stosunków oparte na pragmatycznym poszukiwaniu wspólnych interesów, zwłaszcza w sferze gospodarczej.

Władze w Mińsku wyrażały niejednoznaczny stosunek do wydarzeń w Kijowie na przełomie 2013 i 2014 r. Na ten temat wielokrotnie wypowiadał się prezydent Alaksandr Łukaszenko. W wystąpieniu z lutego 2014 r. uznał on majdan za wewnętrzną sprawę Ukrainy, jednocześnie stwierdzając, że tego typu wydarzenia nie mogą mieć miejsca na Białorusi [Лукашенко о событиях... 2015 (online)], z drugiej strony w październiku mówił o zaangażowaniu w przygotowanie wydarzeń na Ukrainie państw Zachodu zwłaszcza USA [Лукашенко: на Майдане... 2016 (online)]. Ostatecznie kierownictwo państwa doszło do przekonania o konieczności normalizacji stosunków z nowymi władzami południowego sąsiada. Pierwsze konsultacje dotyczące nowej sytuacji na Ukrainie prezydent Łukaszenka przeprowadził z byłym prezydentem Ukrainy Leonidem Kuczumą na początku marca 2014 r. Ukraiński polityk miał prosić swego rozmówcę o wsparcie na rzecz ochrony integralności terytorialnej państwa oraz przeciwdziałania dalszemu rozlewowi krwi [Состоялся телефонный разговор... 2016 (online)]. Już w marcu 2014 r. prezydent Łukaszenka spotkał się z pełniącym obowiązki głowy państwa przewodniczącym Rady Najwyższej Ołeksnadrem Turczynowem. Tematem rozmów były głównie kwestie gospodarcze i współpraca dwustronna [Александр Лукашенко встретился... 2016 (online)]. Tuż po wyborach prezydencki ich zwycięzca Petro Poroszenko otrzymał gratulacje od swego białoruskiego odpowiednika [Александр Лукашенко поздравил... 2016 (online)]. 7 czerwca 2014 r. prezydent Łukaszenka wziął udział w ceremonii zaprzysiężenia Poroszenki. Obaj politycy odbyli krótką rozmowę

[Александр Лукашенко принял... 2016 (online)]. Takie zachowanie świadczy o jednoznacznej akceptacji zmiany władzy w Kijowie oraz o chęci utrzymania jak najlepszych relacji dwustronnych.

Nawiązanie stosunków dyplomatycznych pomiędzy Republiką Białoruś a Federacją Rosyjską nastąpiło 25 czerwca 1992 r. [Eberhardt 2008: 30]. Białorusi trudno było zdecydować się na konkretną formę ułożenia stosunków z Rosją. Oba państwa pozostawały członkami powstałej wraz z upadkiem ZSRR Wspólnoty Niepodległych Państw. W 1993 r. Białoruś, odstępując od polityki neutralności, przystąpiła do Układu o bezpieczeństwie zbiorowym [Eberhardt 2008: 197]. Po dojściu do władzy Alaksandra Łukaszenki Mińsk obrał kurs integracyjny. W wymiarze gospodarczym jego przejawem było podpisanie porozumienia o unii celnej. 2 kwietnia 1996 r. podpisano porozumienie o utworzeniu Stowarzyszenia Białorusi i Rosji, zaś rok później tej formie integracji nadano nazwę Związku. Oba państwa pozostają członkami powstałej w 2014 r. Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej, która zastąpiła istniejącą wcześniej Euroazjatycką Wspólnotę Gospodarczą.

Istotnym czynnikiem warunkującym postępowanie Białorusi na arenie międzynarodowej była także izolacja państwa ze strony Zachodu Europy. Unia Europejska podjęła decyzję o ustanowieniu zakazu wjazdu na swoje terytorium, a także o zamrożeniu środków przedstawicieli najwyższych władz białoruskich odpowiedzialnych za przeprowadzenie niezgodnie z zachodnimi standardami demokratycznymi wyborów prezydenckich w grudniu 2010 r. [Analizy OSW. UE wprowadza... 2016 (online)]. W połowie 2011 r. sankcja rozszerzono także na przedsiębiorstwa mające bezpośrednie powiązanie z władzami państwa [Analizy OSW. Pierwsze... 2016 (online)]. Państwa Unii Europejskiej wspierane przez Stany Zjednoczone od lat za punkt honoru stawiały sobie demokratyzację „ostatniej dyktatury w Europie”. Waszyngton przekazywał na rzecz białoruskiego sektora pozarządowy kwoty rządu od kilku do kilkunastu milionów dolarów rocznie [Pospieszna-Śmiglak 2009: 222-223].

Stosunki białorusko-rosyjskie były i pozostają znacznie intensywniejsze, niż kontakty białorusko-ukraińskie. Sytuacja na Ukrainie była tematem wielokrotnych konsultacji głów obu państw, które w formie telefonicznej lub osobistej odbywały się w omawianym okresie niemal co tydzień. Wobec wydarzeń kryzysu ukraińskiego władze Białorusi stanęły przed dylematem: czy zachować pełną solidarność z Rosją czy też próbować stworzyć indywidualną koncepcję balansowania między stronami konfliktu. Analizując wagę powiązań dwustronnych z Rosją w omawianym okresie można było dojść do przekonania o braku alternatywy wobec wierności wobec głównego sojusznika. Jednak tym

razem administracja prezydenta Łukaszenki postanowiła zachować się w sposób nieschematyczny.

2. Cele białoruskiej polityki zagranicznej w procesie rozwiązywania konfliktu we wschodniej Ukrainie

Cel w polityce zagranicznej państwa za Kalevim J. Holstim należy rozumieć jako: „wyobrażenie przyszłego stanu spraw oraz przyszłego oznaczenia warunków, które rządy za pośrednictwem indywidualnych twórców polityki zamierzają spowodować poprzez wywieranie wpływu na zewnątrz poprzez zmianę lub podtrzymanie zachowania innych państw” [cyt. za Zięba 2009: 37]. W omawianym kontekście powyższą definicję należy rozciągnąć na zachowanie Unii Europejskiej będącej organizacją międzynarodową.

Wobec pogarszającej się sytuacji ekonomicznej oraz pogłębiającej się zależności od Rosji w sferze gospodarczej i energetycznej władze w Mińsku musiały podjąć działania pozwalające na dalsze utrzymanie dotychczasowego poziomu życia obywateli. Jednocześnie niechętnie przyjmowano kolejne propozycje wsparcia z Moskwy mającej na celu przejęcie jak najdalej idącej kontroli nad jej zachodnim sąsiadem. Kryzys ukraiński stał się wyzwaniem, które z jednej strony analizowane było jako zagrożenie dla wewnętrznej stabilności politycznej na Białorusi, z drugiej zaś jako szansa na przełamanie międzynarodowej izolacji i zmianę dotychczasowego postrzegania tego państwa jedynie przez pryzmat panującego w nim reżimu.

Analizując cele polityki zagranicznej Białorusi w perspektywie czasowej celami długoterminowymi pozostaje niezmiennie utrzymanie status quo na Białorusi, tj. brak zewnętrznej ingerencji w życie polityczne państwa oraz zapewnienie optymalnych warunków dla jego rozwoju. Celem średnioterminowym było doprowadzenie do zniesienia sankcji nałożonych przez Unię Europejską, co pozwoliłoby na ożywienie współpracy politycznej i gospodarczej z partnerami zachodnimi. Normalizacja stosunków pozwoliłaby, choć jedynie częściowo, zrekompensować straty finansowe poniesione na skutek kryzysu ukraińskiego [Białoruś najbardziej straci... 2016 (online)]. Celem krótkoterminowym była z jednej strony zmiana postrzegania państwa jako niezdolnego do podejmowania własnych inicjatyw wasala Kremla na wizerunek państwa zdolnego do odegrania konstruktywnej roli „godzącego zwaśnionych” (język polski nie posiada bezpośredniego ekwiwalentu rosyjskiego określenia „миротворец”) [Chwatow i Timoszuk 2008: 1216], z drugiej zaś wykreowanie obrazu Białorusi jako jednego z gwarantów stabilności

w Europie Wschodniej troszczącego się o pokój i bezpieczeństwo w regionie.

Najprawdopodobniej myśl o takim zdefiniowaniu celów polityki zagranicznej pojawiła się wśród polityków białoruskich wraz z informacjami o gospodarczych konsekwencjach kryzysu ukraińskiego, które pojawiły się z całą pewnością wczesną wiosną 2014 r. Przy okazji wizyty roboczej w Moskwie 8 maja prezydent Białorusi wskazał na konieczność szybkiej reakcji na wydarzenia na Ukrainie ze strony nie tylko państw regionu, ale także partnerów zachodnich [Александр Лукашенко совершил... 2016 (online)]. Wola zmiany wyrażona została podczas przeprowadzonej 28 czerwca rozmowy Alaksandra Łukaszenki z ministrem spraw zagranicznych Uładzimirem Makiejem. Białoruski przywódca wyraził gotowość zaangażowania w poprawę relacji z Unią Europejską, jej członkami oraz Stanami Zjednoczonymi. Warunkiem normalizacji miało być poszanowanie wzajemnych interesów [Встреча с Министром иностранных... 2016 (online)].

Zaprezentowane powyżej cele polityki zagranicznej Białorusi w procesie rozwiązywania konfliktu ukraińskiego wyznaczone zostały racjonalnie, co świadczy o doskonałym wyczuciu nadarzającej się szansy. Co więcej pierwotnie wydarzenia na Ukrainie postrzegane były jedynie jako zagrożenie dla interesów białoruskich. Przekucie ich w szansę na przełamanie trwającej izolacji międzynarodowej pozwala na wysoką ocenę zdolności percepcji zmian zachodzących w środowisku międzynarodowym oraz umiejętności dyplomatycznych białoruskich decydentów.

3. Środki i metody białoruskiej polityki zagranicznej w procesie rozwiązywania konfliktu we wschodniej Ukrainie

W niniejszym artykule autor przyjął definicję środków polityki zagranicznej zaproponowaną przez Justynę Zajęc. Są to zatem: „wszystkie zasoby i instrumenty, przy użyciu których państwa starają się kształtować pożądane postawy i działania zagranicznych podmiotów oraz pożądane stany zjawisk i procesów” [Zajęc 2009: 79]. Pod względem przedmiotowym dzielą się one na środki polityczne, ekonomiczne, wojskowe, kulturowo-ideologiczne oraz inne (wywiad i udział w wielostronnych operacjach pokojowych). Jeżeli chodzi o metody polityki zagranicznej to są to „sposoby posługiwania się przez państwa środkami”. Dzielą się one na pozytywne (nakłanianie), negatywne (przymus) oraz neutralne [Zajęc 2009: 80].

Białoruska polityka zagraniczna ze względu na ograniczone zasoby a także przyjętą pokojową koncepcję koegzystencji z innymi państwami

wykorzystywała w omawianym zakresie w zasadzie jedynie środki polityczne. Należy przyjąć, iż równocześnie intensywnie wykorzystywano środki wywiadowcze, a także kontrwywiadowcze, ponieważ znaczna część omawianych wydarzeń miała miejsce na terytorium Republiki Białoruś. Jednak w przypadku tychże środków rekonstrukcja ich zastosowania z oczywistych względów jest niemożliwa.

Jeżeli chodzi o wykorzystanie środków politycznych aktywność dyplomacji białoruskiej z jednej strony prowadzona była jako świadczenie dobrych usług na rzecz stron konfliktu z elementami mediacji z drugiej zaś jako szeroka akcja dyplomatyczna mająca na celu rozpropagowanie aktywności tego państwa na rzecz pokojowego rozwiązania konfliktu. Na głównego pomysłodawcę prezentowanych inicjatyw kreowany był prezydent Alaksandr Łukaszenko.

Należy zaznaczyć, iż rozmowy dotyczące rozwiązania kryzysu ukraińskiego rozpoczęły się przed zaprezentowaniem pokojowej inicjatywy Mińska i toczyły się równolegle w ramach kilku forów. 17 kwietnia 2014 r. w Genewie rozpoczęły się konsultacje przedstawicieli Rosji, Ukrainy, USA i Unii Europejskiej. W czerwcu tegoż roku przy okazji obchodów rocznicy lądowania Aliantów w Normandii zapoczątkowano spotkania w formacie Rosja-Ukraina-Niemcy-Francja (tzw. format Normandzki) [SIPRI Yearbook 2015: 62].

Na tak przygotowanym gruncie w ostatnich dniach lipca prezydent Ukrainy Petro Poroszenko zwrócił się z prośbą do przywódcy Białorusi o odegranie przez jego państwo roli gospodarza rozmów „z udziałem wszystkich stron zainteresowanych rozwiązaniem kryzysu ukraińskiego” [Телефонный разговор с Президентом... 2016 (online)]. Takie ujęcie katalogu uczestników ewentualnych negocjacji pozwalało na jego modyfikowanie oraz uniknięcie konieczności ich pełnego dookreślenia, co było istotne w kontekście nieuznawanych samozwańczych „Ługańskiej i Donieckiej Republiki Ludowej”. Oczywiście inicjatywa spotkała się z pełnym zrozumieniem oraz zgodą adresata, co świadczy o jej wcześniejszym uzgodnieniu kanałami dyplomatycznymi.

Już pierwsze komentarze białoruskich ekspertów wskazywały na szansę jaką jest dla Mińska odegranie aktywnej roli na rzecz rozwiązania konfliktu ukraińskiego. Zdaniem reprezentującego think-tank „Klub liberalny” politologa Jewgienija Prejgermana taka postawa automatycznie podnosiła znaczenie Białorusi w regionie w oczach Unii Europejskiej [Сыграв роль миротворца... 2016 (online)]. Podobne zdanie wyraził dyrektor mińskiego Centrum Badań Strategicznych i Polityki Zagranicznej Arsenij Siwickij, wskazując na możliwość wykorzystania zaangażowania w proces

pokojoy do późniejszej normalizacji stosunków z Unią Europejską i USA [Сыграв роль миротворца... 2016 (online)].

Prace grupy kontaktowej ds. konfliktu na wschodzie Ukrainy rozpoczęły się na Białorusi już 31 lipca 2014 r. stroną ukraińską reprezentował były prezydent Leonid Kuczma, rosyjską ambasador tego państwa w Kijowie Michaił Zarubow, zaś Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie Heidi Tagliavini [Встреча трехсторонней группы... 2016 (online)]. Udostępnienie własnego terytorium i przygotowanie odpowiedniego zaplecza logistycznego dla toczących się rozmów wypełnia definicję dobrych usług [por. Bierzanek i Symonides 2005: 346-347].

W połowie sierpnia 2014 r. próbę włączenia w proces pokojowy podjął prezydent Kazachstanu Nursułtan Nazarbajew. Zaproponował koncepcję rozpoczęcia rozmów przedstawiciele UE, państw członków Unii Celnej Rosji, Białorusi i Kazachstanu oraz Ukrainy [Политологи не верят... 2016 (online)]. Inicjatywa ta spotkała się z chłodnym przyjęciem zainteresowanych stron. Wszystko wskazuje na to, że Nazarbajew próbował wykorzystać ewentualne zaangażowanie w rozmowy pokojowe, podobnie jak Białoruś, dla zwiększenia międzynarodowego prestiżu swego państwa, jednak podjęte przezeń działania były spóźnione i nie wносиły do trwającego już procesu pokojowego istotnej wartości dodanej. Jednak najważniejszym punktem szczytu była możliwość bezpośrednich rozmów prezydentów Petra Poroszenki i Władimira Putina. Spotkanie w zaproponowanej formie miało miejsce 26 sierpnia w Mińsku i było kolejną okazją do promocji występującej w roli gospodarza Białorusi [Встреча президентов стран... 2016 (online)]. Mińsk obok Genewy czy Wiednia stał się na moment stolicą europejskiej dyplomacji.

Pierwszym sukcesem rozmów trójstronnej grupy kontaktowej było podpisanie 5 września 2014 r. protokołu dotyczącego zawieszenia broni na wschodzie Ukrainy nazwanego następnie mianem porozumienia „Mińsk 1” [Sadowski i Wierzbowska-Miazga 2016 (online)]. Zawarcie rozejmu pozwoliło Białorusi trafić na czołówki światowych mediów, jako gospodarzowi procesu pokojowego. Dwa tygodnie po podpisaniu dokumentu wznowiono spotkania grupy trójstronnej [Встреча Россия-Украина-ОБСЕ... 2016 (online)]. Wkrótce okazało się, że kruchy rozejm nie gwarantuje rzeczywistego spokoju.

Słabość wypracowanego porozumienia wymagała konsultacji w szerszym gronie. Z prośbą o organizację szczytu w formie normandzkiej zwrócił się do Alaksandra Łukaszenki Władimir Putin 8 lutego 2015 r. [Порошенко, Путин, Меркель...2016 (online)]. Zdaniem komentatorów taka forma wsparcia miała pomóc Białorusi w dalszym przełamywaniu

izolacji międzynarodowej i polepszeniu jej negatywnego wizerunku [Класковский 2016 (online)].

Rozmowy „normandzkiej czwórki” odbyły się w dniach 11-12 lutego 2015 r. i były momentem kulminacyjnym zaangażowania białoruskiego w rozwiązanie kryzysu ukraińskiego. W Mińsku pojawili się kanclerz Niemiec Angela Merkel, prezydent Francji François Hollande, także prezydenci Rosji i Ukrainy. Oprawa medialna wydarzenia odbywającego się w monumentalnych wnętrzach mińskiego Pałacu Niepodległości pozwalała na wyszczególnienie prezydenta Łukaszenki, jako nie tylko sprawnego organizatora rozmów, ale i męża stanu europejskiego formatu. Oczywiście realny udział Łukaszenki w negocjacjach miał wymiar symboliczny. Złośliwi twierdzili, iż ograniczył się on do donoszenia kawy dla pochłoniętych nocnymi rozmowami polityków zainteresowanych stron [Лукашенко: выпили кофе... 2016 (online)]. Jakkolwiek by nie było szczyt należy uznać za sukces, zwłaszcza wizerunkowy, białoruskiej dyplomacji. Po raz kolejny z Mińska w świat popłynął pozytywny obraz Białorusi i jej przywódcy. Wynegocjowane porozumienie określane jako „Mińsk 2” nie przynosiło przełomu, jednak dawało nadzieję na wstrzymanie rozlewu krwi [Kardaś i Konończuk 2016 (online)].

Po lutowym spotkaniu „normandzkiej czwórki” wielokrotnie dochodziło do rozmów w ramach trójstronnej grupy kontaktowej zajmującej się respektowaniem porozumień mińskich i rozwiązywaniem ewentualnych problemów w ich wdrażaniu. Brak pokoju na wschodzie Ukrainy implikował konieczność ciągłego przedłużania misji grupy kontaktowej. W lipcu 2015 r. szef białoruskiej dyplomacji Uładzimir Makiej wyraził gotowość zapewnienia stosownego zaplecza dla rozmów w postaci sekretariatu [Макей: Беларусь готова... 2016 (online)]. Wysunięcie tego typu propozycji świadczy o zainteresowaniu Białorusi ewentualną instytucjonalizacją procesu mińskiego. Dotychczas inicjatywa ta nie przyniosła spodziewanych rezultatów.

W toku realizacji polityki zagranicznej Białoruś wykorzystwała polityczne środki oddziaływania. Najważniejsza była decyzja o świadczeniu dobrych usług na rzecz trójstronnej grupy kontaktowej oraz spotkania tzw. formatu normandzkiego. Ponadto politycy białoruscy, zwłaszcza prezydent Alaksandr Łukaszenko, aktywnie wspierali rozmowy pokojowe odbywając spotkania na najwyższym szczeblu z przedstawicielami stron konfliktu. Takie działania można uznać za pewną formę mediacji. Wtórne wobec zabezpieczenia zaplecza negocjacyjnego było odpowiednie kreowanie wizerunku Białorusi jako państwa zaangażowanego w proces pokojowy. Zastosowanie wyżej wymienionych środków niewątpliwie posłużyło realizacji obranych wcześniej celów polityki zagranicznej, a także

przyczyniło się pozytywnie do postępu negocjacji dotyczących rozwiązania konfliktu ukraińskiego.

Zakończenie

Aktywność Republiki Białoruś na rzecz rozwiązania konfliktu we wschodniej Ukrainie podyktowana była w głównej mierze chęcią zabezpieczenia jej interesów politycznych i gospodarczych. Udział w procesie pokojowym miał i przysłużył się zmianie wizerunku państwa, a także przełamaniu izolacji Białorusi na arenie międzynarodowej. Oficjalnie jednak minister spraw zagranicznych Władimir Makiej zaprzeczył jakoby jego państwo miało czerpać jakąkolwiek polityczną dywidendę z zaangażowania na rzecz pokojowego rozwiązania konfliktu ukraińskiego [Макей: от своей... 2016 (online)].

W ramach aktywność na arenie międzynarodowej w omawianym zakresie wykorzystano przede wszystkim środki o charakterze politycznym. Były to: spotkania na najwyższym szczeblu, dobre usługi i pewne formy mediacji, choć nieudokumentowane w formie konkretnych i całościowych propozycji.

Choć prezydent Łukaszenko odżegnywał się oficjalnie od roli architekta porozumień pokojowych i wskazywał na złożoność procesu podejmowania decyzji w tym zakresie, to niewątpliwie spłynęła nań część zasług za wypracowane w toku negocjacji porozumienia pokojowe. Wybór Mińska na miejsce prowadzenia rozmów Łukaszenka uznał za oczywisty ze względu na jego centralne położenie w Europie [Лукашенко о роли миротворца...2016 (online)]. Białoruś cieszy się zaufaniem obu skonfliktowanych państw – Ukrainy i Rosji i właśnie bez ich zgody niemożliwe byłoby przeniesienie głównej części negocjacji do Mińska. Zwłaszcza strona ukraińska odwdzieczyła się w ten sposób Białorusi za uznanie nowych władz oraz powściągliwość w akceptacji naruszeń integralności terytorialnej tego państwa przez Rosję i ugrupowania separatystyczne.

Przyjęta przez białoruską dyplomację strategia zaangażowania w proces pokojowy przyniosła wymierne korzyści. Udało się wypracować nowy wizerunek państwa odpowiedzialnego i zaangażowanego w stabilizację regionu. Takie postępowanie połączone z zaniechaniem spektakularnych działań w sferze wewnętrznej, które mogły by być uznane za sprzeczne z normami i standardami zachodnioeuropejskimi przyczyniło się do zniesienia sankcji nałożonych na Białoruś przez Unię Europejską. Obiektywnie analizując działania białoruskiej dyplomacji należy uznać ich skuteczność. Wykorzystano konstruktywnie pojawiające się w skali regionalnej wyzwania w postaci najpierw kryzysu politycznego, później

konfliktu na Ukrainie. Skrupulatnie wypracowano nowy wizerunek państwa na arenie międzynarodowej, co przygotowało grunt pod normalizację stosunków z Unią Europejską, jej państwami członkowskimi oraz Stanami Zjednoczonymi. Paradoksalnie dla Białorusi pod względem politycznym nie jest korzystne definitywne rozwiązanie konfliktu we wschodniej Ukrainie, ponieważ uczyniłoby to bezprzedmiotowym dalsze funkcjonowanie trójstronnej grupy kontaktowej obradującej w Mińsku. Jednakże zakończenie działań zbrojnych i powrót do normalnych relacji regionie mogłoby pozytywnie wpłynąć na kondycję białoruskiej gospodarki, która ostatnimi czasy boryka się z coraz większymi problemami.

Tekst opublikowany w 2017 roku w monografii „Białoruś w dyskursie naukowym. Lingwistyka, socjologia, politologia”.

O AUTORZE

Filip Urbański

Absolwent stosunków międzynarodowych w ramach Między obszarowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych i Społecznych na Uniwersytecie Warszawskim (2015 r.) oraz Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW. Doktorant na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych. Zainteresowania badawcze: polityka zagraniczna Polski i Białorusi, stosunki Polski z państwami Europy Wschodniej, bezpieczeństwo państwa, historia najnowsza.